

PAULUS' APOSTOLSKE SELVFORSTÅELSE UD FRA 1 KOR 2,1-3,4

KAREN HOLM CHRISTENSEN

Indledning

Min første begrundelse for at beskæftige mig med denne perikope var en oplevelse af brud i teksten på flere planer, en inkohæsi, som måtte betyde hermeneutisk inkohærens. 1 Kor 2,6-16 kunne ikke være paulinsk. Min eksegesi skulle slutte tilbage fra tekst til tekstens virkelige subjekt.

Men perspektivet mundtlighed/skriftlighed i brevhermeneutisk forstand (Becker 2002) gav mulighed for *problemformuleringen digression over for interpolation* som forklaring på oplevelsen af inkohærens. Først herfra kunne jeg arbejde med *den apostolske selvforståelse*. Den direkte kommunikation er situativt bestemt, men tvinger principielle teologiske læsesætninger frem (Becker 2018; Wischmeyer 2018), der også citerer missionsprædikenen og ud fra brevets anledning (splittelsen) placerer Paulus selv som tilhører til sin egen prædiken.

Min eksegesi af perikopen og dens betydning for den apostolske selvforståelse konkluderer:

1 Kor 2,1-3,4 udgør et hele, en integrerende del af kap.1-4. Inkohæsi betyder ikke hermeneutisk inkohærens. Kap.1-4 føjer sig ind i Paulus' beskrivelse og etablering af forholdet til menigheden i Korinth; brevaftnittet bygger op til den apostolske diskussion i kap.9 (identitetsmotivet), og i kraft af den første forkyndelse af Kristusbegivenheden indeholder det en opstandelsesforkyndelse og henvisning til Paulus' kaldelse som den sidste og ringeste apostel i kap. 15.

Forskningsdiskussionen

I de metodiske synsvinkler spiller næsten overalt forestillingen om modstandere ind. Derfor bliver en stor del af eksegesen centreret om modstandernes selvforståelse, og Paulus selv er blot en reaktion på den. Der bliver argumenteret udførligt for diverse delings- og kompilationshypoteser og redaktionelle indgreb.

2,6ff. bliver karakteriseret forskelligt og med forskellige begrundelser. Sigfred Pedersens retoriske analyse gør det til et teologisk konstitutivt afsnit (Pedersen 2007), og Helge Kjær Nielsen ophæver med sin analyse af begrebet δύναμις modsætningen mellem 2,1-5 og 2,6-16 (Nielsen 1980). Sellin kommer frem til, at 2,6-16 er den egentlige udfoldelse af korsteologien i kap. 1. I denne eksegesi bliver den apostolske selvforståelse grundlag for videre teologisk argumentation (Sellin 1987). Til gengæld mener han, at kap.1-4 er et selvstændigt brev. Kun Martin Widmann betragter ligefrem afsnittet som en interpolation, ligesom 15,44b-48 (Widmann 1979).

Eksegesen

Resultatet af den synkrone analyse: Min eksegesi fører frem til, at 2,1-3,4 trods *inkohæsi* i vokabular og syntaks kan fortolkes som en *kohærent tekst*. Der er ingen tekstkritiske argumenter for, at teksten skulle være resultat af intenderet redaktion eller bevidst interpolation. Men der er uafklarede spørgsmål tilbage:

1) Pointen om billedsproget betyder for fortolkningen af Paulus' selvforståelse som apostel, at fortolkningen selv bliver inkohærent, hvis den bygger på en 1:1 udlægning af billed- og realplan. Når Paulus i 3,2 taler om mælk over for fast føde, samtidig med, at han i 2,2 har beskrevet sin forkyndelse som "Jesus Kristus og det som korsfæstet", antyder det en oplagt, men problematisk bogstavelig forståelse af korsordet som "barnemad", mens visdom og ånd, de tematiske protagonister i 2,6-16, er fast føde for voksne mennesker. Έν τοῖς τελείοις (2,6) over for ὡς νεπίοις (3,1).

PAULUS' APOSTOLISKE SELVFORSTÅELSE

2) Stilbruddet mellem 2,1-5 og 2,6-16 er ikke ryddet af vejen. Med den appellerende stil i 3,1-4 (og i 16-17, med formlen οὐκ οἶδατε) taler Paulus til menigheden som mennesker med etisk fornuft. De er selv ansvarlige for at bygge (sig selv) videre på grundstenen. Forfølger man det opbyggelige ud over perikopen og applicerer det på menigheden og på Paulus selv, bliver det opbyggelige et altomfattende univers i 3,21b-23: alting tilhører jer – I tilhører Kristus – Kristus tilhører Gud. Denne *teologi* skriver Paulus frem i den situative henvendelse til korintherne. Den principielle erkendelse har karakter af noget gyldigt ud over situation og adressat, men *teologien udspringer af den situative henvendelse* (Becker 2012; Wischmeyer 2018).

3) Men gælder det principielle så *alle* andre? Det sidste problem i den synkrone analyse udgøres af spørgsmålet om, *hvad afsnittet 2,6-16 betyder i den situative sammenhæng*. Spørgsmålet (om forkyndelsen af evangeliet og dets altomfattende enhed virkelig også gælder alle) får næring af den antropologiske dualisme i 2,13-15. Sammenlignet med den oversættelighed, som Paulus har haft som forkyndelseskoncept for sin virksomhed (9,19-23; cf. 2.3.), og som har forhindret en identitetsforståelse som i 1,12, får beskrivelsen i 2,13-15 en esoterisk karakter.

Den diakrone analyses spørgsmål og forsøg på svar

Den soteriologiske katastrofe, som Paulus forsøger at forhindre, beror måske på en antropologisk misforståelse hos korintherne, som Paulus korrigerer ved at bestemme mennesket som *modtager* af ånd, en ånd, som sætter mennesket i stand til at udfolde sin etiske fornuft (νοῦς) i fællesskabet. Derfor skal intellektet, der ligger latent, men etisk ufrugtbart i det ”psykiske menneske”, åndeliggøres. 2,10: Os har Gud nemlig åbenbaret det gennem sin ånd. *Det er i så fald forkert at opfatte psykisk/pneumatisk som en absolut modsætning – der er snarere tale om en forskel, der er overvundet af Guds åbenbaring, og som ”vi” nu er det bevidste resultat af.* Dermed er der også en henvendelse og paulinsk appel i 2,6ff. Det afvises af Martin Widmann, der i artiklen ”1 Kor 2,6-16: Ein Einspruch gegen Paulus” argumenterer for interpolationstesen. Teksten er ”eine längere Glosse (...), welche die enthusiastische Gruppe in der korinthischen Gemeinde als Entgegnung zum Brieforiginal dazuschrieb und die dann beim späteren Abschreiben in den Paulustext eingeführt wurde“.

Jeg imødegår Widmanns eksegesi på tre punkter:

a) Jo, der er en henvendelse: Γέγραπται!

Oversigten over de øvrige forekomster i Paulusbrevene viser, at 2,6-16 ikke skiller sig så meget ud (fra de øvrige forekomster eller fra brugen af γέγραπται til argumenterende forkyndelse og direkte parænese), at man ikke kan se også dette afsnit som henvendelse – netop i kraft af γέγραπται. Det apokryfe citat forkyn-der, at det, der har været skjult i en hemmelighed, nu er åbenbaret, og at skismatikerne derfor har en indsigt, som de kan frugtbar gøre i fællesskabets enhed. Men der er et eskatologisk forbehold: forvandlingen er ikke sket endnu. Ἐἰς δόξαν ἡμῶν betegner Guds mål for åbenbaringen. Paulus henvender sig i 1 Kor 1-4 til menigheden i Korinth med en apostolsk forkyndelse af åbenbaret visdom og ånd. Alt dette tilhører menig-heden som den enhed, der etableres vertikalt i Kristus og får sin skikkelse i livet i den udelte menighed.

b) σοφία, πνεῦμα, δύναμις, δόξα

Brugen af πνεῦμα og σοφία i 2,6-16 er paulinsk, idet fænomenerne kvalificeres som Guds over for verdens og menneskers og dermed både er i overensstemmelse med 1,18-25; 2,1-5 og 3,19-23. Nådegaverne udfol-der først deres herlighed og kraft i forståelsen af, at de er skænkede nådegaver – og sådan forstås de ikke, så længe der er behov for at sætte identitetsprojekter som 1,12 og 3,4 i værk.

Δύναμις og *δόξα* er reelle (apokalyptiske/pneumatiske) erfaringer, der har manifesteret sig i verden, nemlig i Kristi opvækkelse, men som også er futuriske (15,43). En foreløbig fortolkning af 2,6-16 kunne være: 2,6-16 er Paulus' proleptiske opstandelsesforkyndelse; jf.: det er Herlighedens *Herre*, der er korsfæstet. Helge Kjær Nielsen ser en tæt betydningsssammenhæng hos Paulus mellem *δύναμις* og *δόξα*. Derfor modificerer han den entydige korsteologi med en tilsvarende herlighedsteologi, som også udtrykkes i 2,7 (Nielsen 1980).

I modsætning hertil står den livsholdning, som Paulus identificerer som uberettiget *καυχᾶσθαι* (1 Kor 1,29.31;3,21;4,7) og *φουσιοῦν/ φουσιοῦσθαι* (1 Kor 4,6.18f.; 8,1; 14,4).

c) Skriftbrug i 2,9; 2,16; (15,45). Andre leksemer i 2,6-16.

Widmann nævner 15,45 som parallel til det apokryfe citat i 2,9, men eftersom 15,45 (minus *πρῶτος* og *Ἀδάμ*) er ordret citeret efter LXX Gen 2,7, holder dette argument ikke. Også *voῦν* er hentet fra LXX Es 40,13 og er også citeret i Rom 11,34, hvor spørgsmålet tydeligvis skal besvares med "Ingen". Tilbage står 2,9. Jeg argumenterer for, at det er Paulus, der henviser til skriften, selv om citatet er apokryft, og selv om det er grammatisk problematisk.

Indholdet eller temaet i 9b-d er, at det, som ingen hidtil har kunnet få indsigt i med syns- og høresansen, og som ingen heller har været i stand til selv at tænke sig til (hjertet er organ for fornuften), det har Gud beredt for dem, som elsker ham – altså "os".

Man kunne betragte 2,9 som en positiv udgave af Es 29,14 om ødelæggelsen af de vises visdom, allerede citeret i 1,19, og af forhærdelsestemaet fra Es 29,10, som Paulus citerer i Rom 11,7-9. I Es 29,10 gør Gud det modsatte af det, som han gør i 1 Kor 2,6-16. Mennesker får en tåget forstand, øjne der ikke ser og ører der ikke hører. Konteksten til Es 29,10 har flere tilfælde af sammenfald i tema og vokabular med 2,6-9. Es 29,10 LXX har for "hoveder" (DO 92) *τῶν ἀρχόντων αὐτῶν* og for "seere" den relative nominal-sætning *οἱ ὀρῶντες τὰ κρυπτά*, hvis korrelat er *τῶν ἀρχόντων αὐτῶν*. Kontekstens tematik forklarer, at denne glose dukker op her som paulinsk hapax legomenon.

Konsekvenser for apostolsk selvforståelse

2,6-16 er en henvendelse, selv om den direkte tiltale står udenfor i den stilistisk afgrænsede ramme. Paulus vil høres af sine adressater, de skal besinde sig på det, de allerede har hørt.

Det rejser spørgsmålet: *Hvordan* kan apostlen overhovedet komme til at forkynde et budskab, der ikke kan høres af almindelige mennesker? Og omvendt: *Hvorfor* skal apostlen forkynde, hvis budskabet er givet i åndsmodtagelsen?

1) *Hvordan?* Paulus bygger sin argumentation i kap. 1-4 op over modsætningen mellem herlighed og ynkelighed, mellem styrke og svaghed, mellem visdom og tåbelighed. Han forkynder antitetisk, ligefremt og dialektisk. "Vi", der modtager ånden, får dermed indsigt i egen uformåen og indsigt i, at alt er modtaget. Det er pointen i de første fire kapitler. Budskabet om den korsfæstede (2,2: *Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον*) er kun tåbelighed for den fortabte verden, men *δύναμις* *θεοῦ* for de frelste. I sin grundlæggelsesprædiken har Paulus forkyndt denne dialektik for korintherne, og de er kommet til tro. Åndsmeddelelsen har fundet sted, fordi Paulus ikke selv har haft andre overtalelsesmidler end ordet om korset. *Han har dermed appelleret til deres visdomsforståelse og evne til at forholde sig intellektuelt til, hvad visdom er*. I proømiet har han jo kvalificeret den rigdom, der er givet dem i Kristus, som bestående *ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνῶσει* (1,5). De skal kun henføre det alt sammen til deres eksistens *ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*.

2) *Hvorfor skal apostlen forkynde?* Fordi det gælder en eneste sammenhæng: forståelse og overtagelse af ansvar for (menighedens) eksistens *ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*. Den enkleste eksegesi af 2,6-16 er at fortolke det,

ikke som en modsætning til Paulus' grundlæggelsesprædiken, men som en gengivelse af den og en påmindelse om den. Han har jo lige i 2,1-5 forklaret både form og indhold i denne prædiken, med vægt i 2,5 på den visdom, troen står på: Guds, ikke menneskers. Derfor er visdommen genstand for åbenbaring, ja den er åbenbaringen selv.

Konklusion på eksegesen

2,6-16 er ikke en modsætning til den prædiken, som har bragt korintherne til tro. Den prædiken – eksplikationen af Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον - er den opbyggende mælk. Dette billede fortolker jeg 1:1. De skal derfor ikke opsøge nogen som helst anden fortæring. Billedet med mælk (som Paulus har ladet dem drikke) og fast føde kunne tolkes til bunds som udtryk for korinthernes længsel efter noget andet, som ikke er godt for dem, fordi det ville bringe dem væk fra den eneste frelsesgivende identitet - ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. I den identitet har de til gengæld alt (3,21-23). Men en tolkning af billedsproget helt til bunds, så der detaljeret gøres rede for forholdet mellem billed- og realplan, forfejler den paulinske antropologi.

Visdom for de frelste, tåbelighed for de fortabte. I denne modsætning er der ikke tale om menneskeklassemærker – så ville der ingen grund være til at forkynde, og Paulus' apostolske indsats ville være overflødig. I kontekstens hovedmotiv – at se og høre eller være forhindret i det – er umuligheden for det ”psykiske” menneske overvundet i Guds *åbenbaring* af det skjulte, ligesom modsætningen mellem frelst og fortabt ophæves, når forkyndelsen ved Guds ånd og kraft bringer mennesker til tro. Med πίστις sker værdiomvendingen mellem μωρία og σοφία.

Grundantagelsen er i hele perikopen, at åbenbaringen *tilegnes* kognitivt som *skænket*, jf. χαρισθέντα (cf. Bultmann 1984: νοῦς er „das Wissen um etwas, das Verstehen und Urteilen, das dem Menschen als solchem zu eigen ist und seine Haltung bestimmt (...) keineswegs nur ein betrachtendes Verhalten, sondern (...) eine Stellungnahme, ein bewußtes oder unbewußtes Wollen“). Det er denne dialektiske visdomsforståelse, Paulus lægger frem for korintherne – i kraft af det skænkede indser de, *at* det er skænket.

Forkyndelse er derfor ikke overflødig, og til Paulus' apostolske selvopfattelse hører, at han skal holde fast i kommunikationen; jf. παρακαλῶ. Helt eksplicit er identitetsprojekter, der ikke er begrundet i Kristus og dermed i menighedens enhed, katastrofale. Det apostolatstematiserende kap.9 gør klart rede for det: Det som undertiden bliver udlagt som opportuniste fra Paulus' side (9,19-23), er udtryk for, at etnisk og metafysisk identitet er ligegyldig (Badiou 2002/1997). Når korintherne derfor skal være μιμηταί μου (4,16), betyder det det modsatte af et partikulært afhængighedsforhold. Paulus kan kun være apostel ved selv at være del af den universelle helhed. Han bliver sammen med menigheden et egentligt ἡμεῖς, et virkeligt nyt subjekt (Badiou 2002; 1997).

Perspektivering

Den eksegetiske proces udgør et forløb over tre stadier. Min konklusion hævder, at 1 Kor 2,1-3,4 udgør et kohærent hele, en integrerende del af kap.1-4, og at dette brevafrsnit på sin side bygger op til den apostolske diskussion i kap.9 og i kraft af den første forkyndelse af Kristusbegivenheden også indeholder en opstandelsesforkyndelse og henvisning til Paulus' kaldelse som den sidste og ringeste apostel i kap.15. Jeg underbygger påstanden om kohærens ved at prøve punkterne i min konklusion (*billedsproget; motivet se/høre og antropologien; korrektur og identitet; tilegnelsen af åbenbaring; enhed og participation*) på kriterierne for (in)kohærens: *situativt (angivelse af tid, sted og situation); tematisk (indholdet); grammatisk og sprogligt-syntaktisk; semantisk og pragmatisk; tekstens art* (Becker 2002).

Eksegese af 2,6-16 som ikke-paulinsk reducerer Paulus' apostolat til generel parænese og en konkret opfordring om mimetisk identitetsdannelse. Brevet er metakommunikativt, uden egentlig forkyndelse, der kunne være genstand for korinthernes kognitive tilegnelse.

Interpolationstesens bestemmer situationen 2,1-5 og i 3,1-4 som identiske, mens 2,6-16 er ikke-situativt. Altså er det en anden persongrupper interpolation, en protest mod den paulinske beskrivelse og afvisning af menneskelig visdom i 2,1-5. *Tematisk* er afsnittet nyt; *tekstens art* er anderledes (Widmann: eulogi); *sprog og terminologi* er i det mindste stilistisk påfaldende. Afsnittet er tekstligt inkohæstivt og evangelisk inkohærent (korsteologi i 1,10-2,5; herlighedsteologi i 2,6-16). De generiske mennesketyper i 2,14 er i modstrid med modtagelsen af korsordet som enten visdom eller tåbelighed (1,18), idet værdiomvendingen er Guds handling, mens 2,14 er antropologiske bestemmelser.

Paulus' apostolat betvivles på grund af andre apostles modstridende vidomsforkyndelse. Han skal forsvare sin autoritet ved hjælp af kritiske eller imødekommende teologiske sætninger, fx om visdom. 2,6-16 kan formelt udlægges som polemik (i en diatribe) eller som fremlæggelse af vidnesbyrd om Paulus' egen visdom i en digression.

I denne fortolkning er 2,6-15 ikke længere korinthernes egen fremstilling af deres visdom (som for interpolationstesens), men Paulus' gengivelse af deres opfattelse. V.16 tydeliggør i kraft af dialogelementerne diskussionen og kritikken fra Paulus' side og udstiller korinthernes uhyrlige selvovervurdering.

2,6-16 er Paulus' missionsprædiken

Det stilistisk afstikkende vokabular er udtryk for, at 2,6-16 er Paulus' *mundtlige missionsprædiken*. Det er en henvendelse, men da den gengiver den mundtlige situation, er der ikke brug for tiltale. *Brevet* kræver, at adressaterne udpeges: i præskriptet; i 2,1 og i 3,1. Men *en mundtlig prædiken* modtages af tilhørerne, inklusive den talende. Uden for perikopen, i den del af den direkte skriftlige henvendelse, der tager fat på parænesen, er billedsproget traditionelt (γάλα/βρῶμα) og må derfor ikke presses. Korsordet (2,2) er udfoldet som den åbenbarede visdom. Det har han forkyndt dem, og nu minder han dem om det. Den forkyndelse skal de blive ved med at drikke, at tage til sig, i opbygningen af menigheden som en enhed, hvori alle har adgang til alt.

Den autoritet, Paulus opbygger som apostolsk subjekt, får sit fundament i, at forkyndelsen af korset ikke er esoterisk. Paulus' opgave er at forkynde evangeliet - εὐαγγελίζεσθαι. Det har han gjort mundtligt og kunnet gøre i kraft af åbenbaringen (jf. v.9b-d.10), og menigheden er ved Guds δῶμας kommet til tro (2,5). Hans forkyndelse gælder alle, og hans egen og andres etniske, sociale eller metafysiske differenser er indifferente (9,19-23). Hans forkyndelseskoncept er opgivelse af enhver given identitet til fordel for identitet ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Paulus' kerygma er den mundtlige forkyndelse af det traderede (15,3b-5). Den antropologiske dualisme overvindes i forkyndelsen af åbenbaringen 2,6-16 og af de dødes opstandelse 15,44.

Perikopen har en dobbelt funktion. I dens placering mellem 2,1-5 og 3,1-4 (to gange direkte *skriftlig* henvendelse med ἀδελφοί) peger den 1) på indholdet i 2,2 som en påmindelse om den oprindelige *mundtlige* prædiken; og 2) på, at grunden til, at der skal erindres om den, er, at den ikke er tilegnet og etisk frugtbargjort, idet menigheden har andre identitetsprojekter end ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Eksegese af komposition, skriftbrug og billedsprog i selve perikopen fremhæver opløsningen af den antropologiske dualisme, afvisningen af identitetsprojekter og opstandelsesforkyndelsens forvandling fra psykisk til pneumatisk σῶμα. Komposition, skriftbrug og billedsprog udpeger det overordnede motiv: at se/ikke-se; høre/ikke-høre. *Forhærdelsen (ikke at kunne/ville høre og se) er ophævet i forkyndelsen af åbenbaringen.*

PAULUS' APOSTOLISKE SELVFORSTÅELSE

Afsluttende bemærkninger

Jeg har flere gange brugt udtrykket identitetsprojekt. Her kommer karakteristikken ”korrektur” til sin ret: Paulus’ indsættelse af det ikke-partikulære subjekt for en universelt forstået sandhed korrigerer hans samtid og nutidens identitære bevægelser og identitetspolitiske diskussioner. Den universelt forståede sandhed er identificeret som Guds åbenbaring, og den kan derfor undgå anklagen for at være politisk totalitær. Det partikulære bliver ikke udraderet.

LITTERATUR:

Badiou, Alain, 2002, *Paulus. Die Begründung des Universalismus*. sequenzia Verlag, München. [Originaludgave 1997: *Saint Paul; La fondation de l’universalisme*, Presses Universitaires de France]

Becker, Eve-Marie, 2018, Paul as Homo Humilis. In: Eve-Marie Becker/Jacob Mortensen (eds.): *Paul as Homo Novus. Authorial Strategies of Self-Fashioning in Light of a Ciceronian Term*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Becker, Eve-Marie, 2012, Die Person des Paulus. In: O. Wischmeyer (red.), *Paulus. Leben – Umwelt – Werk – Briefe*. Narr Francke Attempto Verlag, Tübingen.

Becker, Eve-Marie, 2002, *Schreiben und Verstehen. Paulinische Briefhermeneutik im Zweiten Korintherbrief*. A. Francke Verlag, Tübingen und Basel.

Bultmann, Rudolf, 1984, *Theologie des Neuen Testaments*. Mohr Siebeck, Tübingen.

Nielsen, Helge Kjær, 1980, Paulus’ Verwendung des Begriffes Δύναμις. Eine Replik zur Kreuzestheologie. In: Pedersen, Sigfred (red.), *Die Paulinische Literatur und Theologie*. Forlaget Aros, Århus. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Pedersen, Sigfred, 2007, Kapitel 12: Den retoriske analyse, og 13: Den epistolografiske analyse, in: Pedersen, Sigfred (red.), *Skriftsyn og metode*, Aarhus Universitetsforlag.

Sellin, Gerhard, 1987, Hauptprobleme des Ersten Korintherbriefes, ANRW II 25,4, 2941-3044.

Widmann, Martin, 1979, 1 Kor 2,6-16: Ein Einspruch gegen Paulus, in: ZNW 70 (44-53).

Wischmeyer, Oda, 2018, Paul: A Homo Novus? Adolf Deissmann’s Interpretation of Paul Revisited. In: Eve-Marie Becker/Jacob Mortensen (eds.): *Paul as Homo Novus. Authorial Strategies of Self-Fashioning in Light of a Ciceronian Term*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.